

Znakowane niebieskie szlaki piesze w Województwie Świętokrzyskim

Szlak niebieski Kuźniaki – Pogorzałe k. Skarżyska Kamiennej (81 km)

Szlak został poprowadzony dużymi kompleksami leśnymi oraz obok licznych zabytków techniki o znaczeniu ogólnopolskim i ciekawych rezerwatów przyrody nieożywionej.

Przebieg: Kuźniaki – Góra Dobrzeszowska – Gruszka – Józwików – Wzgórze – Węgrzyn – Grębosze – Mościska Małe – Gajówka „Salachowy Bór” – Sielpia Wielka – Sielpia kąpielisko – Piekło – Niebo – Stadnicka Wola – Końskie – Stary Młyn – Gajówka „Stoki” – Stara Kuźnica – Piasek – Furmanów – Rezerwat „Skalki Piekło pod Nieklaniem” – Borki – Rędocin – Rezerwat leśny „Ciehostowice” – Majdów – Łazy – cmentarz partyzancki - Pogorzałe

Informacje praktyczne: ze względu na długość szlak można podzielić na następujące odcinki: Kuźniaki – Sielpia; Sielpia – Końskie; Końskie – Furmanów; Furmanów – Ogorzałe.

Dokładny przebieg szlaku:

0,0 km Kuźniaki (przystanek PKS) – początek szlaku. W latach 1782-1897 działał tu wielki piec hutniczy – składowa część Huty „Jadwiga”. Obecnie można tu zobaczyć jedynie jego ruiny w kształcie ściętego ostrosłupa, dawne ujęcie wody (grobla, staw i upust), podziemny sklepiony kanał długości ok. 100 m oraz zwaly żużla.

5,0 km Góra Dobrzeszowska – wysokość 368 m n.p.m. Objęta została ochroną rezerwatową ze względu na naturalny wielogatunkowy drzewostan. Oprócz tego na szczycie znajdują się pozostałości pogańskiego sanktuarium (VII-VIII w.). Tworzą go 3 współśrodkowe kręgi wałów otaczające teren o pow. 100 x 30m , na którym znajdują się kamienie ofiarne.

7,0 km Gruszka – wieś ta wraz z kolejną Józwikowem znane są z jednej z największych na Kielecczyźnie bitew partyzanckich stoczonej przez oddziały AL. (29 i 30 IX 1944). Na miejscu potyczki postawiono pomnik.

8,0 km Józwików

10,5 km Wzgórze – wysokość 338 m n.p.m.

13,0 km Węgrzyn

14,0 km Grębosze

15,0 km Mościska Małe

17,0 km Gajówka „Salachowy Bór”

22,0 km Sielpia Wielka – miejscowość ta słynie przede wszystkim ze zlokalizowanych wokół zbiornika wodnego ośrodków wczasowych i pól namiotowych. Jest to doskonale miejsce letniego wypoczynku posiadające: kąpielisko, plażę oraz wypożyczalnię sprzętu wodnego. Tutaj również znajduje się **Muzeum Zagłębia Staropolskiego**, które mieści się w dawnej walcowni i pudlingarni (zakład przerabiający surówkę wielkopieczową na żelazo kowalne). Znajduje się tu oddział poświęcony górnictwu i hutnictwu Staropolskiego Zagłębia Przemysłowego. Do najcenniejszych eksponatów należy olbrzymie metalowe koło wodne o średnicy 8 m, wiele unikatowych maszyn i urządzeń, zabytkowe ujęcie wody, groble, upusty, kanały, hale produkcyjne, suszarnie drewna, portiernie, budynek szkolny, ruiny budynków administracyjnego i gospodarczych oraz dawne osiedle fabryczne.

23,5 km Sielpia kąpielisko

28,0 km Piekło – znajduje się tutaj pomnik przyrody nieożywionej Skalki „Piekło-Gatniki”. Są to wychodnie (odslonięcia) dolnojurajskiego piaskowca osiagające 5 metrów wysokości ciągnące się na dł. ok. 100 metrów.

30,0 km Niebo – pochodzenie nazwy tej jak i powyżej wspomianej wsi jest nieznane. Wiadomo jedynie, iż do poł. XIX w. Niebo nosiło nazwę Babia Góra a Piekło Iwasiów.

34,5 km Stadnicka Wola

37,0 km Końskie – stolica powiatu koneckiego, którego najważniejszym obiektem zabytkowym jest **zespół pałacowy** z zachowanymi dwoma skrzydłami pałacowymi. Znajduje się on w jednym z ciekawszych założeń parkowych z tzw. małą architekturą ogrodową w Polsce z II połowy XVIII i I połowy XIX wieku. Do najciekawszych zabytków należą: „oranżeria egipska” wzniesiona na wzór dawnych świątyń egipskich, świątynia grecka i budowla o typowo dekoracyjnym charakterze – glorieta. W parku rosną okazy pomnikowych drzew: lipowa aleja prowadząca od bramy zachodniej w głąb ogrodu i grupa dębów we wschodniej części oraz aleja lip przy ul. Partyzantów. Na uwagę zasługuje ponadto **kościół św. Mikołaja**, w którego najstarszą część pochodzącą z XV w. wbudowano elementy pochodzące ze świątyni datowanej na XII w. (np. tympanon).

38,5 km Stary Młyn

44,0 km Gajówka „Stoki”

46,0 km Stara Kuźnica – znajduje się tutaj **Kuźnica Mechaniczna** kompletnie wyposażona, a co najważniejsze sprawna, pochodząca z XIX w.. W drewnianym budynku ukryte są dwa koła wodne, oryginalne dmuchawy skrzynkowe, młot naciskowy oraz nożyce do cięcia blach. Obok kuźni zobaczyć można duży staw z tamą i oryginalnym ośmiobocznym upustem.

47,0 km Piasek – urokliwe miejsce przy starym młynie. Znajduje się tu pomnik zamordowanej przez Niemców w 1943 r. rodziny młynarza

54,0 km Furmanów

61,0 km Rezerwat „Skałki Piekło pod Niekłaniem” – rezerwat geologiczny oddalony o ok. 5 km od Niekłania. Stanowią go osobliwe skałki wypreparowane w piaskowcu triasowym (kazalnice, grzyby, kominy, okręt, sfinks) ciągnące się o dł. ok. 1 km, a wysokość ich dochodzi do 8 m. Osobliwością rezerwatu jest także niepozorna roślina, paproć – zanokcica północna, będąca reliktem epoki lodowcowej.

65,5 km Borki

67,0 km Rędocin – wieś z tradycjami garncarskimi. Istnieje możliwość zakupu ceramiki użytkowej i ozdobnej, bezpośrednio u twórców lokalnych.

70,5 km Rezerwat leśny „Ciehostowice” – utworzony został w celu ochrony modrzewia polskiego osiagającego wys. 45 m i wiek ponad 300 lat.

73,0 km Majdów

74,5 km Łazy

77,5 km Cmentarz partyzancki – założony został przez partyzantów Armii Krajowej z oddziału Antoniego Hedy „Szarego”. Służył do pochówku poległych żołnierzy podziemia.

81,0 km Pogorzałe (przystanek PKS)

Szlak niebieski im. Stanisława Jeżewskiego Pętkowice – Święty Krzyż (80 km)

Szlak niezwykle atrakcyjny i bogaty w atrakcje turystyczne. Wędrując nim poznamy krajobrazy typowe dla dolin dużych rzek (przełom Kamiennej), wyżyn lessowych i gór. Pod Bałtówem krajobrazy niemalże „jurajskie” oraz słynny Park Jurajski. Na trasie liczne zabytki techniki i cenne obiekty sakralne.

Przebieg: Pętkowice – Pętkowice kościół – Bidzińszczyzna – Bałtów młyn – Bałtów pałac – Bałtów Zamoście – Krzemionki – Sudół – Sudół Dolny – Leśniczówka Jeleniec – Gajówka – Kaplica – pomnik w Janiku – Kunów PKP – Nietulisko – Doły Biskupie – Doły Opacie – Kalków Wióry – Kalków-Godów – Pokrzywnica – Włochy – Grzegorzowice – Stara Słupia – Nowa Słupia – Święty Krzyż

Informacje praktyczne: ze względu na długość szlak można podzielić na następujące odcinki: Pętkowice – Bałtów; Bałtów – Krzemionki; Krzemionki – Kunów PKP; Kunów PKP – Kalków-Godów; Kalków-Godów – Święty Krzyż

Dokładny przebieg szlaku:

0,0 km Pętkowice – początek szlaku przy przystanku PKS. Warto zobaczyć pomnik poświęcony pomordowanym przez Niemców mieszkańcom wsi (15 VI 1944 r.).

1,5 km Pętkowice kościół – część kościoła stanowi XVII-wieczna kaplica.

4,5 km Bidzińszczyzna

8,5 km Bałtów (młyn) – Bałtów to wieś położona w malowniczej dolinie rzeki Kamiennej (możliwość skorzystania ze splotu tratwami), przelamującej się wśród wapiennych skał z okresu jurajskiego. Wysokość wapiennych stoków dochodzi tu do 80 m a krajobraz urozmaicają liczne wąwozy lessowe. W okolicy wejścia do Parku Jurajskiego znajduje się zabytkowy **stuletni młyn** (młyn z napędem wodnym z końca XIX w.), gdzie odbywa się pokazowy przemiał zboża. **Bałtowski Park Jurajski** to jedyne miejsce w Polsce gdzie można stanąć oko w oko z żyjącymi 155 mln lat temu dinozaurami. Na powierzchni 3 ha ustawionych zostało około 45 modeli tych stworzeń w ich naturalnych rozmiarach. Zwiedzający mogą pospacerować specjalnie przygotowaną ścieżką turystyczną, wstąpić do Muzeum Jurajskiego czy też wziąć udział w licznie odbywających się tu imprezach. Na najmłodszych czeka doskonale wyposażony plac zabaw.

10,5 km Bałtów pałac – klasycystyczny pałac Druckich-Lubeckich z końca XIX w. położony jest w zespole pałacowo-parkowym.

11,5 km Bałtów Zamoście

20,5 km Krzemionki – Muzeum i Rezerwat Archeologiczno-Przyrodniczy - jest to jeden z najbardziej znanych rezerwatów archeologicznych w Polsce. Zachowało się tu ponad 1000 szybów ułożonych w paśmie szerokości 30-200 m i długości ok. 5 km (głębokość szybów 4-8,5 m). Od szybów odchodzą chodniki (wysokość 0,6-1,2 m) oraz liczne komory wykryte w warstwie wapienia jurajskiego. Wewnątrz odkryto nieliczne drobne rysunki (rodząca kobieta, głowa byka, para stóp) wykonane węglem drzewnym. Częściowo zachowały się też górnicze narzędzia pracy. Obecnie udostępniono do zwiedzania kilka szybów, komór i chodników (dwie podziemne galerie turystyczne). Na terenie rezerwatu znajduje się wystawa poświęcona problematyce obiektu i osadnictwu w epoce neolitu. Jest tu także skansen wioski neolitycznej, w której zrekonstruowano domostwa trzech głównych kultur neolitycznych tego regionu (kultury pucharów lejkowatych, kultury amfor kulistych oraz kultury mierzanowickiej), a także dawny piec garncarski.

23,5 km Sudół – na miejscu bitwy powstańczej 04.05.1863 r. pomnik, a na mogile poległych powstańców płyta pamiątkowa.

24,5 km Sudół Dolny

32,5 km Leśniczówka Jeleniec

34,5 km Gajówka –

35,0 km Kaplica – w nieistniejącej już wsi znajduje się prawdopodobnie najstarsza w Polsce wolnostojąca kaplica gotycka św. Katarzyny z 1430 r. Kryta gontem budowla zaprojektowana została na planie ośmioboku.

41,0 km pomnik w Janiku

45,0 km Kunów PKP – Kunów to znany ośrodek kamieniarski, którego wyroby w postaci figur i krzyży spotykamy wędrując szlakiem. Warto wspiąć się na wzgórze w celu obejrzenia kościoła św. Władysława z 1638 r. wzniesionego w stylu późnorennesansowym.

49,0 km Nietulisko – zobaczyć tu można **ruiny zakładu metalurgicznego**, gdyż w Nietulisku znajdowało się ostatnie ogniwo „Kombinatu Kamiennej”, tj. ciągu zakładów nad Kamienną, produkujących wyroby z żelaza, począwszy od topienia rudy. Do tej pory zachowały się monumentalne ruiny (o założeniu klasycystyczno-pałacowym) walcowani z lat 1834-35, budynki osiedla mieszkaniowego, budynek administracyjny, część ogrodzenia, przepusty, most na kanale

roboczym i resztki śluzy na Świślinie z ustawionymi parami monolitowych półkolumn dorynckich.

55,0 km Doły Biskupie – najcenniejszym obiektem jest tu **XIX-wieczna fabryka tektury**, której współwłaścicielami byli rodzice Witolda Gombrowicza. W skład tego zakładu wchodzi: zespół zabudowań fabrycznych, nieco sfatygowana zaporą i zalew z 1840 r., kompleks budynków administracyjno-mieszkalnych oraz domu osiedla robotniczego. Same Doły Biskupie są jedną z ważniejszych osad na mapie zabytków techniki, a istniejący tu zakład został zamknięty dopiero około 10 lat temu. Warto również zwrócić uwagę na piękną okolicę (lessowe wąwozy i urokliwa dolina rzeki Świśliny) oraz liczne odkrywki dawnych kamieniołomów, które uznane zostały za pomniki przyrody i są dużą atrakcją krajobrazową.

56,0 km Doły Opacie

58,5 km Kałków Wióry

60,0 km Kałków-Godów – znajduje się tu **Sanktuarium Matki Bożej Bolesnej Królowej Polski na Ziemi Świętokrzyskiej** - największy na Kielecczyźnie ośrodek pielgrzymkowy w skład, którego wchodzi, prócz dwupoziomowego kościoła z cudownym obrazem będącym kopią słynącego łaskami obrazu MB Licheńskiej, także wiele innych obiektów. Należą do nich droga krzyżowa, kaplice różańcowe, droga betlejemka, ośrodek dla dzieci niepełnosprawnych, Dom Pielgrzyma, herbaciarnia. W krajobrazie całego zespołu pielgrzymkowego wyraźnie dominuje monumentalna Golgota Świętokrzyska – Martyrologium Narodu Polskiego.

63,5 km Pokrzywnica – w pozostałościach parku podworskiego rośnie ok. 300-letnia lipa o obwodzie 4 metrów – pomnik przyrody

65,5 km Włochy – nad rzeką pozostałości zbiornika i młyna.

69,0 km Grzegorzowice – malowniczo położony na wzgórzu **kościół św. Jana Chrzciciela** to rotunda z dostawioną od wschodu półkolistą absydą w której znajduje się rozeta z czworolistnym przezroczem. Obecne prezbiterium pochodzi z okresu romańskiego, nawa dobudowana została natomiast w 1627 r. Wnętrze posiada wystrój barokowy z wyjątkiem XIV-wiecznej kamiennej chrzcielnicy. W parku podworskim cztery ok. 400-letnie dęby – pomniki przyrody oraz głębokie wąwozy lessowe.

72,5 km Stara Słupia

76,5 km Nowa Słupia – znajduje się tu **Muzeum Starożytnego Hutnictwa Świętokrzyskiego im. M. Radwana**. Muzeum zostało zbudowane na miejscu piecowiska z II w. n.e. To stanowisko archeologiczne złożone jest z 42 żuźlowych kłoców jakie pozostały po piecach dymarskich. W pawilonie można zobaczyć również model dymarski, wytworzone przez hutników narzędzia oraz monety rzymskie. Ponadto na planszach i makietach przedstawiono starożytną technikę wydobycia rudy i wytopu z niej żelaza, historię i metody badań oraz inne ekspozycje związane z funkcjonowaniem ośrodka metalurgicznego. Co roku w sierpniu na terenie muzeum odbywa się impreza plenerowa - Dymarki Świętokrzyskie. Początek Drogi królewskiej wiodącej na Święty Krzyż.

80,0 km **Święty Krzyż** - jest to drugi pod względem wysokości (595 m n.p.m.) szczyt Gór Świętokrzyskich. Na jego pn. stoku znajduje się nowo wybudowana **platforma widokowa**, z której można podziwiać świętokrzyskie gołoborza. Wg legend Łysiec był miejscem kultu pogańskiego i złotów czarownic. Obecnie sławę swą zawdzięcza **pobenedyktyńskiemu zespołowi klasztornemu**. Ze względu na przechowywane nim relikwie Świętego Krzyża miejsce to jest celem pielgrzymek wiernych z całej Polski. W klasztorze szczególnie godnymi uwagi są: krypta Oleśnickich z trumną Jeremiego Wiśniowieckiego, Muzeum Misyjne Misjonarzy Oblatów Maryi Niepokalanej oraz Wystawa Świętokrzyskiego Parku Narodowego.

Szlak niebieski im. Edmunda Padechowicza Chęciny – Łagów (69 km)

Szlak prowadzi w większości lasami. Początkowo w okolicach Chęcin biegnie przez wapienne wzniesienia zbudowane ze skał dewońskich, a następnie od Szewc po Łagów przez pasma kambryjskich piaskowców.

Przebieg: Chęciny – Jaskinia „Piekło” – Pomnik bitwy partyzanckiej w Szewcach – Zgórskie Góry (połączenie ze szlakiem czarnym) – Zgórskie Góry (połączenie ze szlakiem czerwonym) – Kielce Słowik – Góra Biesak – Skocznia narciarska – Kielce Kaweczyna MPK – Góra Telegraf – Kielce Bukówka MPK – Mójcza – Góra Zalasna – Rzeka Lubrzanka – Góra Otrocz – Niestachów – Góra Sikorza – Brzechów – Daleszyce – Niwki Daleszyckie – Góra Września – Góra Stołowa – Góra Włochy – Widelki – Góra Zamczysko – Polana Wojteczki – Góra Kielki – Sędek – Bielowa - Łagów

Informacje praktyczne: ze względu na długość szlak można podzielić na następujące odcinki: Chęciny – Kielce Słowik; Kielce Słowik – Kielce Bukówka, Kielce Bukówka – Daleszyce; Daleszyce – Widelki; Widelki – Łagów. Należy zwrócić uwagę na konieczność zmiany przebiegu szlaku na odcinku Jaskinia Piekło – Szewce w okolicach obwodnicy drogowej Kielc. Po dojściu do niej idziemy w dół do

przepustu, którym na drugą stronę. Następnie w prawo do brzegu lasu, gdzie już dalej szlakiem w lewo.

Dokładny przebieg szlaku:

- 0,0 km Chęciny** – początek szlaku zlokalizowany jest na rynku górnym przy przystanku PKS. Najciekawszym zabytkiem Chęcin jest górujący nad miasteczkiem Zamek Królewski. Znajduje się on na szczycie najwyższego w okolicy skalistego wzgórza dewońskiego (367 m n.p.m.) i składa się z zamku górnego, który ma dwie baszty (baszta wschodnia dostosowana do wejść na punkt widokowy) oraz zamku dolnego. Wzniesiony został około 1300 roku i rozbudowany w XV wieku. Przedstawia typową budowlę obronną typu wyżynnego, z której roztacza się przepiękny widok na okolicę. Atrakcją zamku jest „Biała Dama” – postać królowej Bony, która w białej sukni z pochodnią w dłoni pojawia się w nocy na murach zamku. Prócz zamku warto zobaczyć: renesansową synagogę i kamienicę „Niemczówkę”, „Zajazd pod Srebrną Górą”, kościół parafialny, zespół klasztorny siostr Bernardynek z XVII w. oraz zespół klasztorny Franciszkanów.
- 5,0 km Jaskinia „Piekło”** – jaskinia ta posiada 37 m. dł. korytarze, które można zwiedzić bez latarki, gdyż doświetlone są poprzez skalne okno i dwa kominy krasowe.
- 11,5 km Szewce** – pomnik w miejscu partyzanckiej bitwy oddziałów AK w 1944 r.
- 13,0 km Zgórskie Góry (połączenie ze szlakiem czarnym)** – wysokość 370 m n.p.m.
- 14,5 km Zgórskie Góry (połączenie ze szlakiem czerwonym)** – wysokość 390 m n.p.m.
- 17,0 km Kielce Słowik** – znajduje się tu malowniczy przełom rzeczny Bobrzy.
- 19,5 km Góra Biesak** – wysokość 381 m n.p.m. Znajduje się tu **rezerwat** chroniący wychodnie skał ordowickich i kambryjskich. Obejmuje on nieczynny kamieniołom, częściowo zalany wodą, wraz z otaczającym go drzewostanem sosnowym i mieszanym. W osadach ordowickich występują skamieniałe szczątki ramienionogów.
- 22,5 km Skocznia narciarska** – 360 m n.p.m. charakterystycznym elementem jest betonowa skocznia narciarska projektu inż. J. Muniaka – twórcy zakopiańskiej Dużej Krokwi. W dniu 11 stycznia 1970 r. odbył się tu wielki konkurs skoków. Turniej wygrał Józef Zubek a najdłuższy skok w konkursie na odległość 44 m oddał Wojciech Fortuna. Zimą funkcjonuje tu wyciąg narciarski oraz tor saneczkowy.

24,5 km Kielce Kaweczyna MPK

27,0 km Góra Telegraf – wysokość 406 m n.p.m. Góra Telegraf to najwyższe wzniesienie Kielc, skąd rozpościera się malowniczy widok na miasto Kielce. W okresie zimowym na zboczu góry działa wyciąg narciarski

27,5 km Kielce Bukówka MPK

30,0 km Mójcza

30,5 km Góra Zalasna – wysokość 321 m n.p.m.

31,0 km Rzeka Lubrzanka

34,5 km Góra Otroc – wysokość 372 m n.p.m.

36,0 km Niestachów – pomnik wykonany z bloku czerwonego piaskowca zwieńczony odlewem orła wg wzoru wojskowego upamiętniający walkę stoczoną z Niemcami nocą z 7/8 lipca 1944 r. przez oddział partyzancki AK „Wybraniec”.

37,5 km Góra Sikorza – wysokość 361 m n.p.m.

39,0 km Brzechów –

42,0 km Daleszyce – w Daleszycach zachowała się typowa zabudowa małomiasteczkowa z okresu międzywojennego. Drewniane domy skierowane są szczytami do drogi i posiadają wysokie bramy prowadzące w głąb wąskich podwórek. Ponadto godnym uwagi jest kościół św. Michała Archanioła, wzmiankowany już ok. 1220 r. We wnętrzu cudowny obraz Matki Boskiej Daleszyckiej z 1782 r..

44,0 km Niwki Daleszyckie – w tych okolicach wchodzimy na obszar Cisowsko-Orłowińskiego Parku Krajobrazowego

47,5 km Góra Września – wysokość 370 m n.p.m. przy zejściu z góry znajdują się rumowiska skalne z bloków piaskowca kwarcytowego (w formie zarastającego gołoborza) chronione jako pomnik przyrody. Na przełęczy przed Górą Stołową pomnik poświęcony powstańcom styczniowym 1863-64 i partyzantom z II wojny światowej.

49,0 km Góra Stołowa – wysokość 423 m n.p.m.

51,5 km Góra Włochy – wysokość 427 m n.p.m.

54,0 km Widelki – wysokość 300 m n.p.m., wyciąg narciarski czynny w okresie zimowym. W okolicy wsi Widelki występuje ciekawostka natury geologicznej, a mianowicie diabazy – skały pochodzenia wulkanicznego.

56,5 km Góra Zamczysko – wysokość 422 m n.p.m., na jej szczycie znajdują się nikle ślady średniowiecznego zameczku – strażnicy, otoczonego suchą fosą.

59,0 km Polana Wojteczki – wysokość 340 m n.p.m.

60,5 km Góra Kiełki – wysokość 452 m n.p.m.

63,0 km Sędek – wysokość 400 m n.p.m. Z góry rozpościerają się przepiękne widoki.

65,0 km Bielowa

69,0 km Łagów - najstarszą zabytkową budowlą Łagowa jest **kościół pw. św. Michała Archanioła**. Składa się z XV w. prezbiterium i XVI w. nawy. Zachwyca późnogotyckimi portalami oraz sklepieniem gwiaździstym z l. 1581-1600. Z ciekawostek przyrodniczych w okolicy Łagowa na uwagę zasługuje **wąwóz Dule** (pomnik przyrody nieożywionej, gdzie znajdują się światowej sławy odkrywki czarnych i ciemnoszarych bitumicznych wapieni ze skamieniałościami) oraz **Jaskinia Zbójcka** której korytarze liczą ok. 160 m

Szlak niebieski Gołoszyce – Dwikozy (50 km)

Szlak wytyczony doliną Opatówki, na obszarze Wyżyny Sandomierskiej. Podziwiać można malownicze wąwozy lessowe schodzące do rzeki a także rozległe widoki z wysoczyzn.

Przebieg: Gołoszyce – Bukowiany – Łężyce – Zochcin – Opatów – Wąworków – Karwów – Malice Kościelne – Pielaszów – Dacharzów – Galkowice Ocinek – Kichary Nowe - Dwikozy

Informacje praktyczne: ze względu na długość szlak można podzielić na następujące odcinki: Gołoszyce – Opatów; Opatów – Galkowice Ocinek; Galkowice Ocinek – Dwikozy.

Dokładny przebieg szlaku:

0,0 km Gołoszyce (przystanek PKS Gołoszyce II) – w Gołoszycach cmentarz z I wojny światowej oraz aleja pomnikowych drzew.

3,0 km Bukowiany

4,0 km Łężyce

9,0 km Zochcin i Zochcinek – w Zochcinku zachowały się pozostałości założenia dworsko-parkowego: drewniany dwór, starodrzew i fragmenty alei i szpalerów.

14,5 km Opatów – najcenniejszym zabytkiem Opatowa jest **Kolegiata św. Marcina**, której budowę rozpoczęto w XII w. Świątynia jest trzynawowym kościołem na planie krzyża łacińskiego z dwoma wieżami, romańskimi okienkami (tzw. biforia), a poniżej nich ze śladami romańskiej dekoracji w postaci fryzu z motywami zwierzęcymi i roślinami. Wewnątrz, w lewej nawie transeptu umieszczone są nagrobki rodziny Szydłowieckich z czerwonego marmuru z ciekawą płaskorzeźbą z brązu tzw. Lamentem Opatowskim (scena oplakiwania zmarłego przez ponad czterdzieści postaci z różnych stanów społecznych). W Opatowie znajduje się też udostępniona do zwiedzania 400 m **Podziemna Trasa Turystyczna**. Podziemia te powstały jako ochrona przed najazdami Tatarów w XIII w. Później wykorzystywano je jako składy żywności i towarów. Posiadają trzy poziomy i sięgają na głębokość ok. 14 m. Warto też zwrócić uwagę na **Bramę Warszawską** – jedyną z czterech bram włączonych w system obronny miasta, która przetrwała do dnia dzisiejszego. W niej interesujący otwór strzelniczy (tzw. kluczowy), attyka, herby oraz niewielki fragment starych murów miejskich

16,5 km Wąworków – kamienna rzeźba Chrystusa u słupa na cokole z 1776 r.

22,0 km Karwów – miejsce urodzenia pierwszego kronikarza – Polaka, Wincentego Kadłubka. We wsi figura błogosławionego i źródło jego imienia.

26,0 km Malice Kościelne – przy kościele pomnik Jana Pawła II oraz pomniki poświęcone wydarzeniom i ludziom wywodzącym się z parafii.

30,0 km Pielaszów – pomnik poświęcony poległym ok. 70 partyzantom Armii Krajowej w walce z Niemcami w dn. 30.07.-01.08.1944 r.

36,5 km Dacharzewo

43,0 km Gałkowice Ocinek

45,5 km Kichary Nowe – przepiękne wąwozy lessowe. W odległości około 1 km od szlaku, na wysokiej skarpcie XVII w. baszta obronna dworu benedyktynek z Sandomierza, obecnie w ruinie.

50,0 km Dwikozy (przystanek PKS) – murowana kaplica z II poł. XIX w. oraz pomnik upamiętniający poległych powstańców styczniowych.

Szlak niebieski im. Edwarda Wołoszyna Wąchock – Cedzyna (45,5 km)

Szlak prowadzi przez znane z pobytu powstańców styczniowych i partyzantów rozległe lasy Płaskowyżu Suchedniowskiego, teren świętokrzyskiego Parku Narodowego, a także poprzez najpiękniejszy przełom rzeczny gór Świętokrzyskich. Na trasie cenne obiekty zabytkowe sakralne i świeckie.

Przebieg: Wąchock PKP – Wąchock – Rataje – Polana Langiewicza – Wykus – Sieradowice – Bodzentyn – Góra Miejska – Święta Katarzyna – Krajno Zagórze II – Ciekoty – Przełom Lubrzanki – Ameliówka – Mąhocice Dolne - Cedzyna

Informacje praktyczne: ze względu na długość szlak można podzielić na następujące odcinki: Wąchock – Bodzentyn; Bodzentyn – Święta Katarzyna; Święta Katarzyna – Cedzyna.

Dokładny przebieg szlaku:

0,0 km Wąchock PKP – początek szlaku

1,0 km Wąchock – najważniejszym obiektem zabytkowym Wąchocka jest **Klasztor Cystersów**. Wzniesione w pocz. XIII wieku opactwo jest jednym z najpiękniejszych pomników architektury romańskiej w Polsce. Mury kościoła zbudowane są z żółtawo-szarych i brunatno-czerwonych ciosów kamiennych układanych w naprzemienne pasy. Główna nawa wzniesiona jest w stylu romańskim, w kaplicach bocznych oraz przy transepcie widoczne są wpływy gotyku. Wyposażenie wnętrza – barokowe z XVII i XVIII wieku. Od 1980 roku w opactwie umieszczane są pamiątkowe tablice poświęcone twórcom Podziemnego Państwa Polskiego i uczestnikom Powstania Styczniowego. Tu złożono przywiezione z Wileńszczyzny prochy Jana Piwnika „Ponurego” i urządzono muzeum z cennymi pamiątkami z okresu zmagania o wolność naszej ojczyzny.

2,5 km Rataje

5,0 km Polana Langiewicza – według tradycji w czasie powstania styczniowego znajdował się na niej ćwiczebny obóz. Miejsce to upamiętnia żeliwna tablica – pomnik.

10,0 km Wykus – jest to uroczysko leśne położone w Lasach Siekierzyńskich. W l. 1943-44 mieściła się tu baza partyzancka oddziałów „Ponurego”. Jesienią 1943 r. rozegrało się tutaj kilka zaciętych walk z Niemcami, po których pozostały liczne mogiły. Na miejscu dawnego obozowiska znajduje się kapliczka z obrazem Matki Bożej z Wykusu, patronki Świętokrzyskich Zgrupowań AK. Wykus objęty jest ponadto ochroną rezerwatową ze względu na zachowane tu fragmenty lasów i borów mieszanych o charakterze naturalnym.

17,0 km Sieradowice

20,0 km Bodzentyn – W miejscowości tej na szczególną uwagę zasługują: kościół pod wezwaniem św. Stanisława Biskupa, ruiny zamku oraz zabytkowa zagroda. **Kościół Św. Stanisława Biskupa** został zbudowany w stylu gotyckim w XV wieku i przebudowany w XVII w. Warte bliższego przyjrzenia się wewnątrz kościoła są: monumentalny ołtarz główny, który pierwotnie znajdował się w katedrze wawelskiej, XVII-wieczna drewniana rzeźba tzw. Pieta – Matka Boska Bolejąca, ostrołukowy portal z tablicą erekcyjną z 1452 roku oraz bezcenny tryptyk gotycki w zakończeniu północnej nawy namalowany w 1508 roku przez zięcia Wita Stwosza – Marcina Czarnego. Będąc w Bodzentynie koniecznie należy zobaczyć **ruiny zamku z XIV wieku**. Do dziś zachowały się jedynie wzniesione na planie podkowy ruiny obwodowe trzech skrzydeł z piaskowcowym portalem bramy wjazdowej prowadzącej na wewnętrzny dziedziniec, zamknięty od zachodu ścianą kurtynową. **Zagroda Czernikiewiczów** - jest zachowanym *in situ* obiektem stanowiącym wspaniały przykład specyficznej architektury małych miasteczek rolniczych, jakim jest Bodzentyn. W skład zagrody wchodzi: budynek mieszkalny, budynki gospodarcze oraz wozownia, które wraz z drewnianym ogrodzeniem tworzą zwarty zespół w kształcie czworoboku. Najstarsze elementy zagrody pochodzą z 1809 roku. Trzy dobudowane do domu izby mieszkalne pochodzą z lat 1870 i 1920.

22,5 km Góra Miejska – wysokość 428 m n.p.m.

28,5 km Święta Katarzyna – najcenniejszym obiektem w tej miejscowości jest **kościół i klasztor Bernardynek** powstały w XV wieku dla Bernardynów (obecnie gospodarzą w nim siostry z tego samego zgromadzenia). Z zabytkowej części zachowały się jedynie XVII-wieczne krużganki okrążające niewielki wirydarz, reszta została odbudowana po pożarze w 1847 roku. Nieopodal usytuowane są dwie kapliczki z XVIII i XIX wieku w stylu regionalnym ustawione w miejscu dawnych domków pustelniczych oraz **źródełko i kapliczka Św. Franciszka** (z dna zbiornika wydobywają się gazy zawierające składniki łagodzące zapalenie spojówek – stąd też źródełko otrzymało nazwę Św. Franciszka – patrona m.in. dobrego wzroku). Ponadto warto również odwiedzić **Muzeum Mineralów i Skamieniałości**. Wśród eksponatów: największy, pokazywany w Polsce kryształ kwarcu przywieziony z Arkansas, wielkie trylobity i amonity sprzed setek milionów lat oraz wiele unikatowych okazów.

29,5 km Krajno Zagórze II

34,5 km Ciekoty – w miejscu gdzie stał dwór, w którym wychował się Stefan Żeromski, znajduje się zagospodarowane miejsce do wypoczynku (stoły, wiata

turystyczna, lawy). Obok staw. Na kamiennej tablicy możemy odczytać słowa pisarza odnoszące się do tej okolicy.

36,5 km Przełom Lubrzanki – najpiękniejszy w Górach Świętokrzyski, utworzyła go rzeka Lubrzanka przecinając główny grzbiet centralnej części Gór Świętokrzyskich i oddzielając tym samym pasma: Łysogórskie i Masłowskie.

37,5 km Ameliówka

39,0 km Mąchocice Dolne

45,5 km Cedzyna – w XVII i XVIII w. istniała tu huta żelaza. W 1973 roku spiętrono wodę na rzece tworząc zalew – służący dziś do celów rekreacyjnych. Zorganizowano tu przystań, wypożyczalnię sprzętu wodnego, w okolicy dobrze rozwinęła się baza noclegowa.

Szlak niebieski im. Wacława Żelichowskiego Pińczów – Wiślica (39,0 km)

Atrakcyjny krajoznawczo szlak wiodący przez krainę gipsowych wzgórz, unikatowe rezerваты chroniące ciepłolubne murawy kserotermiczne z roślinnością o charakterze stepowym, a także obok interesujących obiektów architektonicznych pochodzących z różnych epok.

Przebieg: Pińczów – Bogucice Parcele – Grochowiska – Grochowiska PKP – Welecz – Oleszki – Biniątki – rezerwat stepowy „Winiary Zagojskie” – Skorocice Kolonia – rezerwat skalno-stepowy „Skorocice” – Skorocice – Aleksandrów – Chochół – Brzezie Gluzy – Chotel Czerwony – rezerwat stepowy „Przędzlin” – Goryslawice – Wiślica

Informacje praktyczne: ze względu na długość szlak można podzielić na następujące odcinki: Pińczów – Welecz; Welecz – Wiślica.

Dokładny przebieg szlaku:

0,0 km Pińczów – początek szlaku znajduje się na dworcu PKS. Wśród najcenniejszych obiektów miasta znajduje się **Kaplica św. Anny** – usytuowana na wzgórzu z roku 1600, zbudowana przez samego Santi Gucciego. Posiada kruchtę będącą miniaturką jej samej. Zdziwiał piękny, wykuty w kamieniu detal architektoniczny. Spod kaplicy piękny widok na okolicę. **Popauliński zespół klasztorny z XV w.** – niestety po licznych przebudowach zatracił on charakter gotycki. Z pierwotnej świątyni zobaczyć można jedynie kruchtę z krzyżowo-żebrowym sklepieniem, ze zwornikami zdobionymi herbem Dębno oraz portal prowadzący do nawy głównej. Wyposażenie wnętrza barokowe, a na szczególną uwagę zasługują sklepienia nawy głównej i prezbiterium kolebkowe z lunetami, zdobione bogatą dekoracją stiukową. Budynek klasztorny przebudowany został w XVII w., a jego fasada pokryta

fryzem wykonanym metodą sgraffito. W budynku mieści się obecnie **Muzeum Regionalne**. Na uwagę zasługuje **Pałac Wielopolskich** zlokalizowany u stóp wzgórza zamkowego (na wzgórzu pozostałości zamku Z. Oleśnickiego), zbudowany w stylu klasycystycznym. Posiada on fasadę z cisów, z wysuniętym ryzalitem zwieńczonym trójkątnym tympanonem, w którym umieszczony jest kartusz z herbem Wielopolskich. Ponadto Na Mirowie zobaczyć można **synagogę** renesansową z końca XVI w., posiadającą bogato zdobiony ołtarz na rodaly oraz polichromie z I poł XIX w.

8,0 km Bogucice Parcele

12,0 km Grochowiska – obok sosen (pomniki przyrody) pamiątkowy kamień upamiętniający miejsce bitwy stoczonej 18 marca 1863 r. przez oddziały powstańcze pod dowództwem Mariana Langiewicza z wojskami rosyjskimi.

13,0 km Grochowiska PKP

17,0 km Wełecz – pomnik w miejscu masowych rozstrzeliwań mieszkańców Buska i okolic przez Niemców w II wojnie światowej.

18,0 km Oleszki

20,0 km Biniątki

23,0 km rezerwat stepowy „Winiary Zagojskie” – chroniący porastające ten obszar ciepłolubne murawy o charakterze stepowym. Bogato występuje tu roślinność kserotermiczna z gatunkami chronionych roślin takich jak: milek wiosenny czy ostniece.

24,0 km Skorocice Kolonia

24,5 km rezerwat skalno-stepowy „Skorocice” – chroniony jest tu wąwóz skalny wypreparowany w skutek zjawisk krasowych w skałach gipsowych. Zobaczyć tu można jaskinie, naturalne korytarze, mosty skalne, leje i zapadliska. Środkowa część wąwozu obfituje w wychodnie gipsu w formie ścian, ambon, grzęd, wertepów oraz ponorów. Na dobrze nasłonecznionych zboczach wąwozu występują ciepłolubne murawy

kserotermiczne z licznymi przykładami roślin chronionych.

26,5 km Skorocice

28,5 km Aleksandrów – liczna wychodnie skał gipsowych

31,0 km Chochół

32,0 km Brzezie Gluzy

33,5 km Chotel Czerwony – znajduje się tu gotycki kościół z XV w. fundacji Jana Długosza. Stoi na wzgórzu gipsowym, którego zachodnia ściana jest pomnikiem przyrody nieożywionej (niektóre zbliżnione krysztale gipsu tworzą tzw. „jaskółcze ogony” do 3,5 m wysokości). Wewnątrz kościoła zachowały się sieciowe sklepienia kruchty i nawy ze zwornikami ozdobionymi herbami m.in. Długosza „Wieniawa”.

34,0 km rezerwat stepowy „Przęślin” – chroniący stanowiska muraw kserotermicznych z licznymi przykładami chronionej roślinności. Na szczególną uwagę zasługuje gęsiówka uszkowata roślina zagrożona wyginięciem, znana tylko z dwóch stanowisk w Polsce oraz unikatowy w skali świata ryjkowiec.

38,0 km Gorysławice – kościół gotycko-renesansowy z I poł. XVI w. położony na wzgórzu gipsowym.

39,0 km Wiślica – koniec szlaku przy przystanku PKS w rynku. Wiślica to miejscowość o bardzo bogatej historii. Na szczególną uwagę zasługuje tu **Misa Chrztelna** zlokalizowana przy nakrytych pawilonem pozostałościach preromańskiego kościoła. Ma ona wygląd obszernej niecki gipsowej z około 880 roku, z którą wiąże się tzw. „Legenda Pannońska” mówiąca o misji Św. Metodego i przyjęciu chrztu w obrządku słowiańskim (IX w.). **Kolegiata Narodzenia NMP** wybudowana w 1350 roku z fundacji Kazimierza Wielkiego w stylu gotyckim. Była ona pierwszym dwunawowym kościołem w Polsce, ozdobionym herbami i godłami rodowymi, malowidłami, tablicami. We wnętrzu najcenniejsze są: rzeźba Madonny Łokietkowej z ok. 1250-1270 roku, liczne portale i płaskorzeźby z XIV i XV wieku, w podziemiach fragmenty dwóch wcześniej istniejących w tym miejscu kościołów (jeden z połowy XII wieku, drugi z połowy XIII wieku). Obecnie kolegiata wiślicka została podniesiona do rangi Bazyliki Mniejszej. **Dom Jana Długosza** - ceglany gotycki dom mieszkalny dla wikariuszy, ufundowany przez Jana Długosza w 1460 roku. Posiada ostrolukowy portal i herb Długosza „Wieniawa”. Obecnie znajduje się w nim **Muzeum Regionalne**.

Szlak niebieski Wał Małacentowski – Kapliczka św. Mikołaja (16,0 km)

Szlak prowadzi z przełęczy na grzbiecie Łysogór na widokowe pasmo Bielińskie, gdzie łączy się ze szlakiem zielonym Łagów – Nowa Słupia. Pozwala wejść na Łysicę krótszą, niż robi to szlak czerwony, drogą.

Przebieg: Wał Małacentowski – Lechówek – Góra Duża Skała – Bieliny – Podlesie – Kakonin – Kapliczka św. Mikołaja

Dokładny przebieg szlaku:

0,0 km Wał Małacentowski – początek szlaku znajduje się na grzbiecie Wału Małacentowskiego przy szlaku zielonym z Łagowa do Nowej Słupi

2,5 km Lechówek – wysokość 36 m n.p.m.

5,0 km Góra Duża Skała – wysokość 444 m n.p.m.

10,0 km Bieliny – znajduje się tu wczesnobarokowy kościół z I poł. XVII w. W wyniku przebudowy w 1838 r. świątynia zyskała klasycystyczną fasadę. W ołtarzu głównym zobaczyć można XVII-wieczny obraz Świętej Rodziny (szkoła flamandzka), a na ścianach umieszczono marmurowe epitafia z tego samego okresu. Przy kościele pomnik pomordowanych przez Niemców mieszkańców wsi. Po drodze zabytkowe kapliczki z XVIII i XIX wieku.

12,0 km Podlesie

14,0 km Kakonin – w miejscowości tej prawdopodobnie najdłużej przetrwała forma typowej zagrody świętokrzyskiej czego doskonałym przykładem jest zabytkowa chałupa z XIX w. posiadająca elementy charakterystycznej ciosiolki budowlanej.

16,0 km Kapliczka św. Mikołaja – koniec szlaku przy szlaku czerwonym. Obecna kapliczka postawiona została tu w 1876 r. Święty Mikołaj czczony jest jako patron podróżnych i obrońca przed dzikimi zwierzętami.

Szlak niebieski Berezów PKP – Suchedniów PKP (15,0 km)

Szlak prowadzi prawie w całości poprzez tereny leśne obok miejsc związanych z martyrologią wsi polskiej i ciekawego rezerwatu przyrody.

Przebieg: Berezów PKP – Michniów – Góra Kamień Michniowski – Źródło „Burzący Stok” – Dawna gajówka „Opal” - Suchedniów

Dokładny przebieg szlaku:

0,0 km Berezów PKP - początek szlaku

3,0 km Michniów – Obszar ten jest jednym z najkrwawszych i najbardziej bestialskich przykładów pacyfikacji wsi polskiej podczas II wojny światowej. Wydarzenia te upamiętnia zbiorowa mogiła **Pomnik-Mauzoleum i Sanktuarium Męczeństwa Wsi Polskich** oraz tzw. Pieta Michniowska (rzeźba przedstawiająca kobietę w ludowym stroju świętokrzyskim trzymającą na kolanach ciało syna-partyzanta). Za pomnikiem znajduje się tzw. Droga Pamięci Narodowej, za którą rozciąga się wzgórze z kilkudziesięcioma krzyżami.

5,5 km Góra Kamień Michniowski – znajduje się tu rezerwat leśny chroniący wielogatunkowe zbiorowiska leśne w wieku do 90 lat, z okazami jodły powyżej 130 lat. Ponadto godnymi uwagi są wychodnie skalne piaskowców kwarcytowych.

8,5 km Źródło „Burzący Stok” – wywierzysko, którego nazwa pochodzi od wzburzonego przez strumień wody piasku.

11,0 km Dawna gajówka „Opal”

15,0 km Suchedniów - miasteczko posiadające oryginalny **układ przestrzenny**, zaprojektowany przez samego Stanisława Staszica. Brak w nim rynku (placu centralnego), a ulice przecinają się pod kątem prostym. Układ taki miał nawiązywać do XIX-wiecznych założeń przemysłowych Europy Zachodniej. **Kościół parafialny św. Andrzeja Apostoła** – jego początki sięgają 1758 r., kiedy to powstał jako ośmioboczna kaplica nakryta kopułą z latarnią. Powiększony został w 1852 r. wg projektu Henryka Marconiego. We wnętrzu wczesnobarokowy ołtarz boczny oraz chorągiew powstańcza z 1863 r. Koniec szlaku na stacji PKP.